

Před dvaceti lety občané z komunistické Německé demokratické republiky houfně **PUTOVALI NA ZÁPAD** přes Prahu. Rozhovor se spisovatelem Thomasem Brussigem o NDR a dosud nezveřejněné snímky z onoho exodu otevírají dnešní Kavárnu.

K čemu jsou dnes vzpomínky na NDR?

UŽ HO NECHTĚLI

Opuštěný automobil Záporožec uprchlíků z NDR před zahradou ambasády SRN v Praze 3. listopadu 1989.
FOTO: ANTONÍN NOVÝ

KRIZE SE NEKONÁ, ÚPADEK MORÁLKY ANO

Ekonom Dan Vořechovský nesouhlasí s převládajícím hodnocením nynější ekonomické situace ve světě a radí, komu je dnes užitečné naslouchat.

strany 41 a 42

PROČ SE TAK SNADNO REŽIM SESUNUL

Již potřetí vyšla kniha sociologa Iva Možného o „některých důvodech sametové revoluce“. Kvůli čemu zůstává titulem, o který je zájem?

strana 43

NA ZAHRADE AMBASÁDY SRN Ještě tam nebyly stany, uprchlíci spali bez přístřeší; Praha 20. září 1989

RADOST Uprchlíci za plotem ambasády SRN s výtiskem deníku Neues Deutschland; Praha 3. listopadu 1989

Na blbé časy lze krásně vzpomínat

Rozhovor
MF DNES s proslulým
německým
spisovatelem
**THOMASEM
BRUSSIGEM** o životě
v NDR, o takzvané
ostalgi a také
o fotbale.

VYPRÁVĚČ Thomas Brussig
a kočka
FOTO: ARCHIV SPISOVATELE

P atří mezi nejúspěšnější německé spisovatele současnosti. Čte se snadněji (a momentálně i víc) než nositel Nobelovy ceny Günter Grass. Legendárním se stal jeho román Na kratším konci ulice (česky 2001, filmová adaptace běžela v tuzemských kinech pod názvem Eastie Boys), próza o čtyřkilometrové třídě, kterou na jejím kratším konci roztrhla berlínská zeď. Prý proto, že Stalin na postupimské konferenci v pravý okamžik Churchillovi pohotově připálil. Brussig má vůbec smysl pro absurdní řešení: v románu Hrdinové jako my (česky 2000) berlínskou zeď nezničí politika, nýbrž obrovsky zvětšený penis hlavního hrdiny s nevyslovitelným jménem Klaus Uhltscht. Od východoněmecké minulosti autor v poslední době ovšem literárně trochu utíká. Jednou psal o fotbalovém trenéři (Život až

le. Prohodí se role. Je to zvláštní pocit: nezvyklý, příjemný, ale po čase i nudný. V bordelech se totiž už jaksi z podstaty všechno točí kolem peněz.

Jako ve fotbale. Co na tom sportu všichni spisovatelé mají? Péter Esterházy, Nick Hornby, vy a další. Jedno velké hřiště, jeden malý míč, hodina, než padne první gól...

Toužím po stejném odstupu: ušetřil bych tolik času, věnoval bych se smysluplnějším věcem! Ale měl jsem i období, kdy mě fotbal vůbec nezajímá. Bylo mi tak mezi sedmnácti a dvaařiceti. A pak, z důvodů, jimž sám nerozumím, jsem začal fotbalu zase fandit.

Vždyť se tam nic neděje!

Při fotbalu se nic neděje, ale stále je tam možnost, že by se něco dít mohlo! Že jedna branka obrátí celý dosavadní vývoj. Tenhle pocit dává fotbalu jedinečné napětí.

V románech také žijete tím, že se něco stát může, a ono se to třeba vůbec nestane.

Jenže fotbalové napětí nelze s ničím srovnávat! Proto je fotbal tak populární. V literatuře můžete jako autor dlouze přemýšlet o zápletkách, ale to je výsledek kalkulace. Román vzniká pokusy a škrtnutím, fotbal se děje všem na očích, spontánně. O fotbalu se často mluví jako o dramatu, ale ani s divadelní hrou nemá moc společného. V divadle proti sobě stojí

CHCEME K VÁM Uprchlíci z NDR se dožadují vstupu na ambasádu SRN, Praha 3. listopadu 1989

POSLEDNÍ CHVÍLE TRABANTU

Uprchlíci z NDR přebývají v blízkosti ambasády západního Německa; Praha 4. října 1989

dva protivníci, ale jde o řízený kus. Jak říká jedna německá fotbalová legenda: Lidé chodí na fotbal, protože nikdy nevědí, jak dopadne.

Jak často chodíte na fotbal?

Skoro vůbec. Sedím před televizní obrazovkou a myslím na ty chudáky na stadionu, kteří vydali stovky, ne-li tisíce eur za poslední lístky na světové mistrovství, a nakonec netuší, za co dostal Zinedine Zidane na hřišti červenou kartu. Ti u televize to vědí přesně. A mimoto fotbal na stadionech ztrácí atmosféru: hodně umělého hluku, málo míst na stání. Jsou ještě nějaká v Česku? Tady už skoro ne.

Vyrůstal jste v centru socialistické moci, v radničních pasážích na Alexanderplatzu. Kousek od parlamentu, Paláce republiky, pod okny prvomájových prázdnin... To musela být zvláštní zkušenost.

Alexanderplatz mi vždycky připadal neobyvatelný a nudný. Fascinací tím místem stále nerozumím. Punkeři a pobudové byli systematicky vyklizení, aby

nenarušili obraz „výkladní skříně Východu“. Dříve z důvodů ideologických, dnes z důvodů obchodních. Žil jsem na Alexanderplatzu, ale v srdci socialismu mi chyběla zkušenost se socialistickou realitou. Rodiče nebyli ve straně, ale tomu uklizenému světu se má rodina docela dobře přizpůsobila. To nepořádné, špinavé, rušivé jsem do určitého věku nepoznal. Možná kdyby se v okruhu mých příbuzných vyskytovali lidé, kteří by byli pronásledováni. I když mi vadila berlínská zeď a horečně jsem listoval nabídkou katalogu Quelle, žil jsem v jakési socialistické Truman Show. Ta skončila až s válkou, kde se dostaly první iritace, zklamání, konfliktní potenciál NDR.

Je pravda, že jste byl jako mladík ochotný spolupracovat s východoněmeckou státní bezpečností, Stasi?

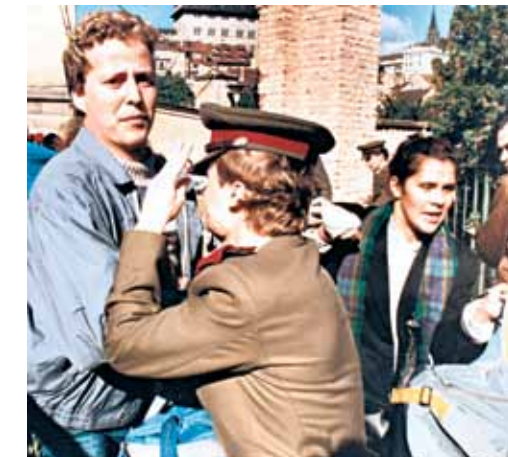
Během vojenské služby jsem si vedl deník, což bylo zakázané. Ten deník se našel a měl být předán vyšším místům. Následoval by zřejmě proces a trest, půl roku vojenského vězení, možná i víc. Měl jsem šílený strach. A v téhle

V čem je fotbal skvělý
V literatuře můžete jako autor dlouze přemýšlet o zápletkách, ale to je výsledek kalkulace. Román vzniká pokusy a škrtnutím, fotbal se děje všem na očích, spontánně.

situaci mě povolali k důstojníkovi, který byl u Stasi. Bylo mi jasné, že jsem vydíratelný, vnitřně jsem se na spolupráci připravil. Jenže rozhovor našťásti nezašel tak daleko. Ale od té doby vím: mohlo mě to také potkat. Nejsem na to nijak pyšný, ale mluvím o tom.

Většina vašich knih pojednává o NDR nebo o revoluci v roce 1989. Co vás do té doby táhne?

Přesně nevím. Ale až teď mám poprvé pocit, že jsem k té době řekl všechno, co jsem říci chtěl. Snažil jsem se k tomu režimu najít přístup, který by byl nový a nečekaný. V románech Hrdinové jako my a Na kratším konci ulice jsem vyprávěl komicky, s dobrosrdečným odstupem. To nejsou knihy o revoluci, to jsou knihy, které pojednávají o NDR a vzpomínání na ni. Román Oslnění (česky vyšel vloni, pozn. red.) je jiný. V tématu i v perspektivě. Jeho vlastním pozadím je rok 1989, ta vratká půda, na níž všichni stojí, pocit, že karty se nově rozdávají, že nic nebude při starém, staré jistoty ztrácejí svou cenu. Věděl jsem

VY NE! Příslušník Veřejné bezpečnosti se pokouší zabránit vstupu uprchlíkovi z NDR na zahradu ambasády SRN; Praha 3. října 1989
6X FOTO: ANTONÍN NOVÝ

UŽ JE NIKDO NEZASTAVÍ
Uprchlíci z NDR před hraničním přechodem do Spolkové republiky Německo Cheb – Pomezí, 7. listopadu 1989

tehdy okamžitě, že je to námět na román, na druhou stranu, bylo mi přes dvacet a věděl jsem, že k tomu musím jako autor dozrát.

Jakou barvu měla NDR?

Vzal bych to naopak: NSR byla barevná jako Mickey Mouse. NDR byla samozřejmě šedivá. Šedivé byly fasády i domy i ulice, všechno v jakémsi stadiu rozbledlosti, která vyvinula vlastní životní styl. Šedivá s červenou. Anebo bílé písmo na červeném pozadí. V dětství jsem se jednou vrátil s rodiči přes Československo do NDR a dodnes si vybavuju hesla jako „Za mír a porozumění mezi národy“. Byla všude a nešlo je nevidět.

Hodně Němců, z Východu i Západy, mladších i starších, NDR dnes obhajuje. Podle některých NDR dokonce vedla k samostatnému, podvratnému myšlení. Prý právě v době ideologií musíte být přece obzvláště vynalézaví, abyste se něco dozvěděli. Cím vás nejvíce poznamenala?

Třeba poučením, že fakta se nehledala v knihách ani v novinách, nýbrž v rozhovorech, v nekonečných debatách dlouho do noci. NDR mi dala zkušenost malé země, která se musí popasovat s těmi většími. Mocní bratři Rusové, silná Spolková republika a mezi nimi malá NDR. Tohle jsme měli společně s Československem.

„Poslední, co potřebujeme, je podněcovat lidi, aby si na sebe vzali ještě větší dluh. A přesně k tomu vede šrotovně.“ **Investor Peter Schiff v interview pro časopis Týden**

Vymyslejí si Když se nám dnes mnozí ekonomové snaží namluvit, že hospodářský pokles předvídali a tušili, vesměs opak je pravda

► Aktuální rychlé zadlužování, kterého jsme svědky po celém světě (zadlužení Japonska má například letos dosáhnout 217 procent HDP), představuje nejen omezení hospodářského rozvoje v budoucnu, ale také rezignaci na skutečné řešení světové hospodářské recese.

Faktor č. 3 – S balíčky ke dnu

Timto se dostáváme ke třetímu charakteristickému znaku moderních ekonomik, k aktivnímu přístupu státu při „boji“ s recesí. V uplynulých měsících jsme byli svědky četných snah států vypořádat se s hospodářskou recesí nástroji, které v minulosti vždy selhaly a které – na základě ekonomických analýz – nutně selhat musí. Jde o nejrůznější balíčky státních výdajů nasměrovaných na umělé vytváření pracovních míst, znárodnování podniků, půjčky soukromé sféře nebo poskytování nejrůznějších státních garancí. Zde kromě tragického plýtvání vzácnými zdroji navíc čelíme i morálnímu problému, kdy je břemeno neúspěchu soukromých podnikatelů nese celou společnost (respektive čistými daňovými plátcí, tzn. lidmi, kteří do státní pokladny více dají, než dostanou). Do očí bijící, ekonomicky iracionální megalomanská státní pomoc z pera Obamovy administrativy je dnes symbolem definitivní přeměny Spojených států v tzv. moderní stát blahobytu se všemi jeho neduhy.

Faktor č. 4 – Léčba narkomana drogami

Ekonomové selhali jako profese, jako celek, a to zejména vinou posedlosti makroekonomií a ignorování principů fungování tržní ekonomiky (tento stav, zdá se, se nyní mírně zlepšil). I když se nám dnes mnozí ekonomové snaží namluvit, že hospodářský pokles předvídali a tušili, vesměs opak je pravda. Ještě minulý rok na jaře bychom totiž ekonomy, kteří správně analyzovali, co se zejména s americkou ekonomikou děje, spočítali doslova na prstech jedné ruky. Nejsmutnější na celé věci je, že právě ti, kteří vůbec nic netušili, dnes v médiích sebevědomě prezentují své názory na řešení recese a nabízejí predikce další-

ho vývoje. Právě tito ekonomové rovněž podporují aktivní řešení recese měnově-fiskálními způsoby a apelují na vyšší spotřební výdaje a nižší úspory, čímž nadále ekonomickou profesi před lidmi degradují, protože hospodářská recese nemá s nedostatečnými agregátními výdaji nic společného. Jde o ekonomy, kteří se nepočili z exemplárních případů hospodářských cyklů, mezi něž patří například Velká deprese 30. let minulého století, dvě recese v USA v 70. letech minulého století nebo stagnace Japonska v posledním desetiletí 20. století.

Všechny tyto ekonomické události minulosti nabízejí poučení, že aktivní role státu při řešení hospodářských recesí či krizí způsobuje ještě hlubší ekonomický propad či dlouhodobou stagnaci. Neboť další a další přísun peněz neschopným podnikatelům není nic než poskytování dalších dávek drog pacientovi, který by se měl léčit z drogové závislosti.

Faktor č. 5 – Sklizení zájmových skupin

Klientelismus prorůstá Evropskou unií a Spojenými státy (mimořádně čistými daňovými plátcí, tzn. lidmi, kteří do státní pokladny více dají, než dostanou). Do očí bijící, ekonomicky iracionální megalomanská státní pomoc z pera Obamovy administrativy je dnes symbolem definitivní přeměny Spojených států v tzv. moderní stát blahobytu se všemi jeho neduhy.

TEĎ JE MU NASLOUCHÁNO

Ekonom a makléř Peter Schiff varoval před krizí už tehdy, kdy většina ekonomů ji ještě „neslyšela“; New York

názor, je nemilosrdně označen za radikála, blázna či mentálně narušeného jedince.

Faktor č. 6 – Úpadek odpovědnosti

Morální hazard. Vznikl v důsledku uvedených faktorů a představuje poměrně nový jev. Všechny uvedené faktory mají morální hazard společný proto, že jsou založeny na úpadku odpovědnosti za vlastní život a na respektu k soukromému vlastnictví (tzn. i k lidem samým).

Nedostává se ekonomického vzdělání

Žijeme v době, která přeje neodpovědnosti a slibům blahobytu pro všechny za prostředky něčoho jiného. Socialisté ve všech zemích, často v převlečení za dříve liberální strany, v uplynulých měsících umně zneužili

Léčba je nutná Nesmíme zapomínat, že recese je ozdravný proces a vláda tomuto procesu brání

hospodářskou recesi ve svůj prospěch, když ji označili za selhání tržních mechanismů, a apelují na větší regulace a nestandardní státní zásahy, protože přece jde o nejhorší krizi od druhé světové války. Jejich jediným „řešením“ je zadlužování, žádný jiný nástroj neznají. A dokonce už otevřeně přiznávají, že jejich politika je politikou „po mně potopa“. Mají

přesto podporu nezanedbatelné části společnosti, protože lidé postrádají ekonomické vzdělání (které bohužel v drtivé většině postrádají i sami ekonomové) a v dnešní záplavě doporučení a rad od rábdy prestižních odborníků se nemají možnost orientovat. To souvisí i s úpadkem znalosti správného logického myšlení a každodenním používáním sofismat ve výrociích politiků.

Stalo by se něco dramatického, kdyby vlády mnoha zemí proti recesi nezasáhly a nechaly ekonomiku napospas svému osudu? Je nutné si uvědomit, že hospodářská recese má mikroekonomickou povahu a pramení z nerovnováh dílčích trhů. „Makroekonomické“ řešení v podobě levných peněz a státních půjček (tedy nárust zadlužení) proto nemůže být skutečným řešením. Bez levných peněz a státních půjček by nedošlo k žádné apokalypse či kolapsu ekonomik, nýbrž k rychlému ozdravení finančního a výrobního sektoru (byť pravděpodobně za cenu krátkodobě hlubšího propadu a v každém případě rozsáhlejší reorganizace ekonomik) a vzniku zdravých základů pro dlouhodobý hospodářský růst. Nesmíme zapomínat, že recese je ozdravný proces a vláda tomuto procesu brání. Recese nutně musí být bolestivá, jinak nemá význam.

Naslouchejme více ekonomům, kteří nejenže předpověděli současný vývoj, ale také umějí říci, co bylo špatně a co je jediným možným řešením. I my takové ekonomy máme (profesor Zelený nebo Aleš Michl) a jejich názory jsou k dispozici všem, kteří mají internet. Pro čtenáře vládnoucí angličtinou je pak možné doporučit ekonomu a makléře Petera Schiffa, ekonoma Franka Shostaka, který se hospodářským cyklům věnuje dlouhodobě, nebo republikánského kongresmana Rona Paula (ač není vystudovaným ekonomem), jehož ekonomické diskuse lze zhlédnout na serveru YouTube. Ačkoliv se například Peter Schiff pravidelně objevoval na prestižních amerických zpravodajských televizních stanicích CNBC, CNN či Bloomberg TV, nebyl brán příliš vážně. Svět totiž naslouchá jen omezené skupině ekonomů s tradičními akademickými názory. Zatím. ■

Autor je investiční konzultant

josef.chuchma@mfdnes.cz

Na www.idnes.cz/kavarna najdete mimo jiné tipy na zajímavé snímky promítané nyní na pražském a brněnském festivalu Der Film

Nedůvěra, naše prokletí

V čem je nyní aktuální esej **IVA MOŽNÉHO** nazvaný Proč tak snadno...

JOSEF CHUCHMA

Knihu sociologa Iva Možného (1932) Proč tak snadno... jsem četl hned po jejím první vydání (1991). Co si kamsi jsem o ní napsal něco v tom smyslu, že příliš nesouhlasím s vysvětlením Možného, proč se „tak snadno“ komunistický režim u nás sesypal. Jeho výklad mi přišel oprotěný například od mezinárodních politických souvislostí. Ovšem s přibývajícím odstupem se patří Možného esej o „některých rodinných důvodech sametové revoluce“ s pochopením přijímat jako okamžitou reakci, formulovanou na přelomu 80. a 90. let.

Pozoruhodné je, že před deseti lety vyšel Možného esej znovu a nyní opět; něco tedy na té knize musí být... Letošní svazek tudíž má již tři autorské předmluvy. V té nejobsáhlejší, psané v létě 1999, autor připustil: „To, co jsem před deseti lety nedomyslel, byla všeobecná ztráta společenské odpovědnosti jako přirozený následek socializace ve státě, který kolonizovaly kmeny. A nedohledl jsem důsledky, jež atrofie citu pro odpovědnost s sebou přinese.“ A v předmluvě z letošního dubna konstatuje: „Příliš samozřejmě jsem tehdy předpokládal, že zhoubný prople-

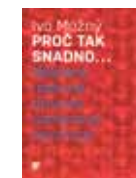
tenc politiky, ekonomie, správy a vědění je konečně a definitivně mrtvý.“

A co v roce 2039?

Při nynějším „novém čtení“ Možného mě daleko více zajímalo – jak jsem průběžně zjišťoval – to, co z jeho eseje zůstává aktuálním, než to, v čem už text nestačuje (kupř. aplikace myšlenek věhlasného sociologa Pierra Bourdieua, jím formulovaných na základě studia primitivního kmene Kabyly na jihu Alžírsko, zpětně působí jako inspirace sice efektivní, avšak obsahující nejedno krátké spojení vyplývající z rozdílných kontextů Kabyly a Čechů). Ivo Možný trefně formuloval řadu postřehů jak o povaze sociologie coby disciplíny, tak strukturu v Československu, respektive v České socialistické republice, neboť nepovažoval (oprávněně) českou a slovenskou společnost za totožně strukturované a fungující, byt spolu tvořily jeden stát.

Jak čas od sametové revoluce ubíhá, ustupuje do pozadí titulní akcent eseje, totiž příčiny snadné-

LECCOS VYSTIHL
Sociolog Ivo Možný
FOTO: MAFPA
– MONIKA TOMÁŠKOVÁ

O knize Proč tak snadno...
Ivo Možný. Sociologické nakladatelství (SLON). Praha 2009, 136 stran, doporučená cena 149 korun.

ho zhroutení represivního režimu, a vystupují do popředí pasáže, v nichž Možný kousek po kousku skládá mozaiku provázanosti mezi vrstvami tehdejší společnosti i uvnitř nich samých. A uvědomujeme si, že způsoby chování, jež se spolupodepsaly na hladkosti „sametu“, trvají a neblaze působí dosud. Vyvrcholením v obnažování kořenů toho, s čím se potýkáme teď, je závěrečná Douška: „Rozhodující je ovšem deficit vzájemné důvěry. Poté, co strašidlo komunismu přestalo obcházet Evropou, nastoupilo na jeho místo služebné mladší strašidlo mafii.“ píše Možný a rozvíjí své tvrzení: máme nedostatek důvěry v úřady, v sociální instituce (instituce vlastnictví, státu, práce, práva atd.), v budoucnost. Optimismus si udržujeme, pouze co se týče záležitostí osobních a rodinných, ne však věci závislejších na dobré spolupráci občanů. „Tak jako bylo za starého režimu významné a obtížné držet se hesla *Žij v pravdě!*, tak se, zdá se mi, stává dnes speciálně významným naplnit dictum *Důvěřuj ostatním!*“ zakončil Ivo Možný esej, který dospěl v lednu 1991.

Ve světle například letošních politických událostí se ukazuje, že komunismem ukutá nedůvěra zde nejen přžívá, nýbrž dále kvete. Což předesešlá další trnitou cestu. Možná bude v tomto smyslu lépe, až se bude připomínat padesáté výročí „sametu“. To uplyne stejná doba, jaká uplynula mezi roky 1939 a 1989... ■

POEZIE

Slavomír Kudláček

SOBOTA JEDNOHO ŘÍJNA

Večer jsem přemítal že se to nedaří. Bylo to dobré víno. Došel jsem k názoru že se to daří ale zas nevěděl co.

Věci krásné, kruté a klidné. Bylo vidět, ne bylo vědět zpomalování žití. Lásky se měnily v něco, co nebylo. Kouzla se měnila v něco, co nejsou.

Deštivý říjen však byl. Tloukl na dveře pěstí v nalezené rukavici.

•••

Pečlivým nálehavým rozbořem člověka zblízka jako obyčejů a obličejů zjištěno toto:

Sviravý pocit na vnitřní stěně klenby nebe ční.

O autorovi Slavomír Kudláček (1954)

V Pardubicích žijící básník a publicista našel pro své verše v 80. letech místo ve dvou sbornících poezie, samostatně debutoval roku 1994 sbírkou Hodina amulet. Během příštích let následovalo pět sbírek. Nyní k nim přibyla další, Schůzka v lomu. Vyšlo ji nakladatelství Host s ilustracemi Lenky Dobešové a s doslovem Danieley Washiny. Z této sbírky jsme vybrali zde pretištěné verše.

Co se nabízí ke čtení

vybírají: Josef Chuchma a Milan Vodička
redaktori MF DNES

TEOLOGIE

KARL RAHNER, HERBERT VORGRIMLER

Teologický slovník

Ve druhém, revidovaném a rozšířeném českém vydání se stává dostupným slovník, který vypracoval významný světový teolog Karl Rahner (1904–1984) se svým asistentem Herbertem Vorgrimlerem (1929). Slovník poskytuje výklad stovek hesel – od obecně známých (např. kříž) až po speciálnější (kupř. satisfakční teorie). Preložili František Jirsa, Jan Sokol a Jan Kranát. Vyšehrad, Praha 2009, 496 stran, cena 498 korun.

KOMIKS, ANTHROPOLOGIE

BORIS WISEMAN, JUDY GROVES

Lévi–Strauss a strukturální antropologie

Edice komiksů přibližující osobnosti, či vědní disciplíny. Nový svazek je věnován Claudu Lévi–Strausovi. Ten, jak uvádí spoluautor komiksu Boris Wiseman, „přišel s novými teoriemi ve všech klíčových odvětvích antropologie. Zároveň s ní také vypracoval obecnou teorii kultury, která zdůrazňuje důležitost skrytých struktur.“ Preložila Jindra Štolcová. Portál, Praha 2009, 184 stran, cena 269 korun.

BELETRIE

DAVID IGNATIUS

Labyrint lží

V Česku to chodí naopak: z USA dorazí film, teprve pak knižní předloha. Tak je tomu i u thrilleru Labyrint lží od komentátora Washington Post Davida Ignatiuse; v kinech už běžel snímek s Crowem a DiCapriem. Ignatius, ač není žádný druhý Forsyth, předkládá ikonoborecký pohled na válku s terorismem: šéfové v ní jdou bezohledně přes mrtvolu a pohybují se jako slon v porcelánu. Preložila Naďa Funioková. Jota, Brno 2009, 376 stran, cena 328 korun.

ČASOPIS

Pandora č. 18

Nové číslo kulturně-literární revue má za hlavní téma lásku v dílech severočeských a saských umělců, například v poezii Milana Džžinského či v povídkách německého prozaiika Hennera Kotteho. Ale číslo obsahuje i kupříkladu rozhovor s Katherine Ottovou, viceprezidentkou a PR manažerkou kanadské centrály nakladatelství Harlequin. Vydává občanské sdružení Nad Labem, šéfredaktorka Kateřina Tošková, 204 stran, cena 99 korun.